

CONSTANTIN LEANCĂ – EROUL NEAMULUI ROMÂNESC DIN MOVILENI

CONSTANTIN LEANCĂ – THE HERO OF THE ROMANIAN NATION FROM MOVILENI

*Nicolae Ciubotaru, dr. conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chişinău*

*Nicolae Ciubotaru, PhD, associate professor,
ORCID: 0000-0002-9789-3110*

CZU: 94(478)

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p116-124

Abstract

The president Constantin Leancă of Zemstvei, Bălţi county, is originally from Movileni village, Cuhneşti commune, Bălţi county (today Glodeni district) was born on 10 April 1893. In the 1915 is mobilized in the army, Russian imperian and participated in the First World War. In 1917 he is elected president of the Bălţi, Zemstva. On 3 March, 1918 Zemstva deputies voted for union with România. Over the years 1919-1940 he was elected deputy in the Romanian parliament 7 times. On 28 June, 1940, soviet armies occupy Bessarabia, and Constantin Leancă in arrested and sentenced to 8 years in prison. The Romanian patriot from Bălţi County died in 1942, in a Soviet concentration camp, from the Gorki region, Russia. By decision of the R.S.S.M. since January 9, 1990 it has been rehabilitated. A plaque commemorating C. Leanca was erected at his birthplace.

Key-words: Union, Zemstva, deputy, committee military Bassarabians, Party National Moldavian, parliament the Romanians, custody, judgment, prison, rehabillvated.

Constantin Leancă face parte din generația Unirii Basarabiei cu România. În 1917-1918 după prăbușirea Imperiului țarist, în provinciile naționale în cadrul procesului deșteptării conștiinței de neam la acțiunile revoluționare antiabsolutiste, mișcărilor democratice și naționale au aderat mase întregi de țărani, soldați participanți la primul război mondial, preoțime, studenți.

C. Leancă (anii de viață 1893-18.IV.1942) s-a născut în satul Movileni, atestat în anul 1720. Localitatea face parte din comuna Cuhnești, județul Bălți (gubernia Basarabia) astăzi, raionul Glodeni. Din această comună fac parte 5 localități: Cuhnești, Bisericani, Cot, Movileni și Serghieni [11].

Familia Leancă era compusă din: Tatăl – Ion – țăran, dar care a ajuns și primar în localitate, mama – Zinaida, țărăncă, neștiutoare de carte din Movileni, cinci copii, 3 frați – Constantin, Simion și Vasile, două surori – Valentina și Elena.

Despre școlarizate și învățatura de carte a lui C. Leancă sunt câteva surse. În articolul „Constantin Leancă – cumpenele vieții” publicat de Consiliul raional Glodeni la 21 august 2015 se menționează amintiri lăsate de Gheorghe Leancă, locuitor a satului Movileni și nepot al lui C. Leancă: „Învățase devreme buchiile nea Costache la școala elementară din sat, citea tot cei cădea sub mână, luând cărți cu împrumut de la preotul bisericii” [8]. (În Cuhnești se afla biserica Nașterea Maicii Domnului construită în 1878 – n.n).

În studiul lui Igor Cașu, Constantin Leancă, președintele Zemstvei Bălți, deputat în Parlamentul României (1893-1942) folosind dosarul lui Constantin Ion Leancă din depozitul special al Serviciului de Informații și Securitate, menționează despre faptul că C. Leancă a terminat 6 clase de gimnaziu [3]. În memoriile sale Vadim Ștefan Pirogan „Cu gândul la tine, Basarabia mea” scrie: „Moș Costache Leancă, cum îi spuneam eu, când venea de la București,

de la adunările Parlamentului, îmi aducea felurite cărți cu povești și istorioare. El însuși avea o mică bibliotecă cu cărți interesante din literatura română și universală” [12, p. 238].

Iurie Colesnic în „Generația Unirii” scrie despre școala și învățătura lui C. Leancă: „A beneficiat de școlarizare elementară, care i-a permis mai târziu, când a fost înrolat în armata rusă, să ajungă copist într-un regiment ce la salvat de expedierea pe linia întâi în primul război mondial”. [5, p. 239-240]. În anul 1915, C. Leancă este mobilizat în armata țaristă, participă la Primul Război Mondial, pe frontul de est rus-român, în calitate de copist într-un regiment.

În vârtoarea evenimentelor din 1917, după abdicarea împăratului Nicolae al II-lea C. Leancă se afla la Odesa unde s-a întâlnit cu mai mulți militari basarabeni: Catelli, Pântea, Buzdugan, A. Crihan, Scobioală, Bogos etc. Comitetul militarilor basarabeni din Odesa a susținut înființarea la Chișinău a Partidului Național Moldovenesc (PNM).

În condițiile acestor schimbări din viața politică a Imperiului Rus s-au produs ample mișcări în Basarabia. Astfel, după izbucnirea revoluției și prăbușirea țarismului, Ioan Pelivan s-a întors la Bălți, aici a organizat o serie de întâlniri publice, în oraș și în satele din județ [7, p. 86].

La adunarea din 30 aprilie 1917 la Bălți au participat circa 300 de persoane unde a fost lansată o strigare către moldovenii din Bălți în scopul creării organizației locale a PNM. „Soldatul C. Leancă a pledat pentru înființarea PNM și autonomiei Basarabiei” [7, p. 85-86].

În același an, 1917, Costache Leancă, (cum era numit în Movileni, astăzi satul face parte din comuna Cuhnești) devine președintele Zemstvei județene Bălți, gubernia Basarabia.

Despre activitatea Zemstvei Basarabiei și Zemstvei județene a scris și a analizat în profunzime cercetătoarea și istoricul Ludmila Coadă în monografia „Zemstva Basarabiei”. Autoarea a subliniat faptul că în anul 1916 a expirat termenul de mandatar al președinților consiliilor județene: „A.A. Iaroșevici-Akkerman (astăzi or. Belgorod-Dnestrovsc (Ukraina); S.A. Carra-Bender; S.A. Hincular-Bălți; M.S. Glavce-Chișinău; S.A. Brojovski-Soroca; V.I. Anghel-Orhei” [5, p. 238].

Noile alegeri ale Adunărilor și Consiliilor județene s-au desfășurat în vara anului 1917. Astfel, C. Leancă a devenit președintele Adunării de Zemstvă Bălți pe un termen de activitate de trei ani, până la 1 ianuarie 1919. Faptul că un simplu soldat, fecior de țărani din Movileni-Cuhnești a devenit președintele Adunării de Zemstvă din Bălți nu este deloc întâmplător. Evoluția evenimentelor politice din Imperiul Rus din anul 1917 a avut o influență puternică și asupra Basarabiei, iar în componența adunărilor de Zemstvă și consiliilor de Zemstvă au fost aleși pe lângă marii proprietari și alte categorii sociale cu proprietăți mici și mijlocii, au fost aleși soldați și țărani care au avut o cotă importantă la alegerile de Zemstvă din județele Basarabiei.

Prin alegerea lui C. Leancă președinte a Adunării Zemstvei bălțene s-au consolidat pozițiile forțelor naționale din Bălți, care au reacționat la chemările studenților moldoveni din 16 și 24 ianuarie 1918. Prin aceste două adresări a fost formulată ideea Unirii tuturor Românilor cu România: „Noi socotim că mântuirea neamului nostru este unirea tuturor fiilor noștri într-o singură țară” [4, p. 245].

În Chemarea Comitetului studenților moldoveni „Către populația Basarabiei” din 16 ianuarie 1918 se menționează: „Noi studenții moldoveni din Basarabia, de la începutul revoluției am ridicat sfântul tricolor al tuturor Românilor Trăiască libertatea și unirea tuturor Românilor” [4, p. 140-141].

Ulterior, la 24 ianuarie 1918, când în Basarabia a fost marcată ziua Unirii de la 1859 în Chișinău și alte localități, ziarul „România Nouă”, din 24 ianuarie 1918 publică „Cuvântul tinerimii din Basarabia” prin care este lansată următoarea adresare: „Nu ne trebuie Rusie federativă, căci Rusia nu ne-a dat în curs de 100 de ani, decât întunecime și sabie, iar în vremurile de slobozenie de acum nu ne-a dat decât anarhie; noi vrem o Românie a tuturor Românilor” [4, p. 245].

Acest apel lansat de tineretul studios a fost susținut de trei Zemstve, din județele Bălți, Orhei și Soroca. În orașul Bălți inițiativa de Unire a venit la 2 martie 1918 din partea a 18 țărani, membri ai Zemstvei: „Noi mai jos membri ai Zemstvei ținutului Bălți, cu cinste vă rugăm să puneți la glăsuire dorința noastră arătată, ... de a ne uni cu țara noastră mamă: România” [4, p. 247]. În același context s-a subliniat că 100 ani în urmă acest pământ a fost anexat prin forță, „iar România ne-a dat ajutor frățesc în zile de grea primejdie, curățindu-ne țara de dușmani, dându-ne scutul, liniștea și rânduiala pierdută” [10, p. 559]. În cererea acestor membri ai Zemstvei județene este o hotărâre care urma să fie trimisă Sfatului Țării: „Hotărâm în numele ținutului Bălți să ne unim din nou cu scumpa noastră țară-mama România voind să împărțim cu ea frățeste și nevoile noastre viitoare ca și în vremurile Moldovei lui Ștefan cel Mare” [10, p. 559].

Demersul istoric al țăranilor din Zemstva orașului Bălți din 3 martie 1918 a fost susținută de 99 de membri ai adunării și de marii proprietari din ținut. Decizia Zemstvei, a fost bazată pe următoarele argumente: 1. poporul moldovenesc locuiește pe aceste pământuri de peste 2000 de ani; 2. Basarabia a fost timp de 14 secole în componența Moldovei; 3. în anul 1812 Basarabia a fost răpită de la națiunea sa de origine; 4. decizia sa bazat pe dreptul națiunilor la autodeterminare.

Hotărârea Zemstvei județene Bălți din 3 martie 1918 a fost susținută unanim de toți cei prezenți 99 de membri: „Proclamăm astăzi în mod solemn în fața lui Dumnezeu și a lumii întregi, că cerem unirea Basarabiei cu Regatul României sub al cărui regim constituțional și sub ocrotirea legilor ei de monarhie democratică vedem siguranța existenței noastre și a propășirii economice și culturale” [10, p. 600].

Astfel, președintele Zemstvei din Bălți Constantin Leancă a pus la vot dorința celor 20 de țărani membri ai Adunării de Zemstvă și a fost votată unanim. „Și adunarea s-a transformat într-o sărbătoare improvizată. Deputații au strigat urale „Trăiască Unirea și România Mare”. Au cântat „Pe al nostru steag e scris Unire” [6, p. 58]. De asemenea, a fost făcut un apel către toate adunările de la Hotin până la Ismail să susțină decizia celor de la Bălți și să ceară Satului Țării să depună credință către regele Ferdinand, rege al tuturor Românilor.

Decizia Zemstvei din Bălți a fost semnat de toți cei 99 de deputați și transmis Sfatului Țării”.

Actul adoptat la Adunarea generală a Zemstvei din Bălți din 3 martie 1918 a fost scris și redactat de Constantin Leancă, Dumitru Moldovanu din Bucovina și de Dumitru Calistru. Acest document a fost susținut de liga proprietarilor din județul Bălți, de primarul orașului Ștefan Pirogan, de președintele Partidului Național Moldovenesc, Ion Pelivan, filiala din Bălți.

Revista Manuscriptum în anul 1992 publică un material inedit, adus la cunoștință cititorului, document depozitat în familia lui Ion Pelivan. Sunt semnificative cuvintele scrise de rândurile publicate de autorul Blogului despre eroii neamului românesc și cei osândiți la moarte: „Noi care cunoaștem Bălții de azi, o urbă internaționalizată până aproape la

deznaționalizare concepem cu greu mesajul ce se conține în puținele pagini. E aproape incredibil un asemenea strigăt în zilele noastre: Glasul de unire a ținutului Bălți” [9].

Constantin Leancă, fostul președinte a Zemstvei județene din Bălți în perioada interbelică (1919-1940) a fost ales deputat în parlamentul României de 7 ori. În anul 1919 C. Leancă a fost ales deputat din partea susținătorilor Partidului Țărănesc din Basarabia.

Vadim Pirogan în memoriile sale descrie întâlnirile lui Leancă cu multe personalități care susțineau rezolvarea problemei țărănești, Alexandru Măță, Constantin Stere, Pan Halipa, Emanoil Cateli, Anton Crihan, Ștefan Pirogan – primarul orașului Bălți, Gherman Pântea, Ion Buzdugan cu Scobioală, Bogos și alții [12, p. 43]. C. Leancă, care locuia în casa lui Ștefan Pirogan, adesea povestea despre ședințele parlamentului român, despre dezbaterile dintre deputați cu privire la împroprietărirea țăranilor cu pământ.

V. Pirogan scrie că țăranii au avut încredere în C. Leancă, votând pentru el „prețuindu-i astfel cinstea bunătatea și dreptatea pe care o avea” [13, p. 255].

În Bălți, C. Leancă a locuit în mahalaua Pământeni, lângă gara mică la prietenul său Ștefan Pirogan, cunoscut încă de la Odesa de la întrunirile militarilor basarabeni din anul 1917.

În timpul activității în Parlamentul României i s-a propus 100 de hectare de pământ, a acceptat numai 50, dintre care 20 hectare le-a dat în arendă țăranilor, pe 10 ha a sădit vie, iar pe 20 ha – livadă, creând o pepenieră de puieți. Mai avea și câțiva stupi de albine. Casa lui servea drept crâșmă cu beci pentru vin, pentru păstrarea uneltelor de prelucrat vin. Avea o persoană angajată cu numele Mîrza – pentru supravegherea activității lucrătorilor [8].

C. Leancă a fost membru al Partidului Țărănesc din Basarabia, apoi din 1926 devine membru al Partidului Național Țărănesc (Ion Mihalache) creat prin fuziunea cu Partidul Național din Transilvania (Iuliu Maniu). În anul 1931, la 6 mai la București a fost fondat Partidul Țărănesc Democrat, președinte Constantin Stere, iar membrii marcantți au fost Alexandru Măță și Constantin Leancă [2, p. 122]. Organul de presă al partidului a fost cotidianul „Zărilor” (27 martie-17 iulie 1932). În acest partid au intrat țărani și unii intelectuali. Programul acestui partid a fost elaborat de C. Stere pe la 1921. Partidul a obținut la alegeri doar 2,75% (1931) și 1,39% în 1932 [22]. La 13 februarie 1933 acest partid a fuzionat cu Partidul Țărănesc-Radical. În timpul dictaturii lui Carol al II-lea a devenit membru al Frontului Renașterii Naționale și ultima oară a devenit deputat din partea acestei organizații care era unicul partid legal, celelalte erau interzise. Leancă a avut o atitudine critică față de politica extremistă a guvernului Goga-Cuza [2, p. 122-123].

Din amintirile lui Gh. Leancă – relatate de A. Ciubotaru, în august 2013, vizitând casa cu placa comemorativă din satul Movileni, strada Constantin Leancă, am avut o întâlnire cu nepotul lui Constantin Leancă, Cheorghe Simion Leancă (anii de viață 1929-2016). „Aveam 8 ani și îmi amintesc că era o adevărată sărbătoare, când unchiul Costache venea de la Bălți acasă. Toți sătenii erau încântați să discute cu el despre împărțirea pământului la țărani și alte întrebări din viața politică”. A povestit nea Ghiță cu mult entuziasm despre vizitele emoționante ale lui Vadim Pirogan. Din discuții și cărțile personale dăruite de el, a aflat Gheorghe Leancă mai detaliat despre activitatea politică, eroismul, patriotismul și sfârșitul tragic al unchiului Costache.

În memoriile sale Vadim Pirogan a restabilit unele pagini din perioadele electorale ale personalităților basarabene pentru Parlamentul României. Mărturiile din perioadele electorale din anii 20-30 ne-au rămas și din localitatea Călinești, județul Bălți (astăzi raionul Fălești). „Când se începeau alegerile în sat pentru Parlamentul României, prin centrul satului mergea o mașină de culoare neagră în care erau Constantin Stere și Constantin Leancă. Din cele povestite de Liuba Moroșanu*, C. Leancă venea la verișoara lui dreaptă, Maria Leancă (Liuba Moroșanu, locuitoare din s. Călinești, anii de viață 1918-2011) lăsa diferite proclamații electorale adresate din partea Partidului Țărănist, pentru a le posta pe garduri, pentru a le răspândi prin Călinești”. Aici se poate de precizat că verișoara lui C. Leancă, Maria Leancă (după căsătorie Moroșanu) a avut 4 copii – Liuba, Mișa, Parascovia și Ion. În casa primarului de Bălți Ștefan Pirogan „veneau prietenii tatei din partidul Țărănist-Radical”. „Când venea Stere pe la noi în campania electorală, se adunau mulți oameni politici în casa noastră”. După sublinierea lui V. Pirogan: „Discuțiile se prelungeau până târziu după miezul nopții, când obosiți, musafirii se împrăștiau pe la casele lor. Între ei erau și Cattely, Cociorvă, Leancă, Calistru, Dociul, Țurcanu și mulți alții” [12, p.43].

În centrul acestor discuții despre alegerile deputaților în Parlamentul României era marele patriot român basarabean C. Stere: „Niciodată cu rușii! spunea Stere. Rușii ne-au luat totul, ne-au schilodit limba, tradițiile, și-au dat toată silința să ne rusifice. Treptat ne vor distruge, vom uita că suntem moldoveni – români, vom pierde tot ce ne este sfânt ... Rusia a fost și este închisoarea popoarelor” [12, p.43]. Aceste viziuni ale marelui Stere sunt cunoscute încă din perioada țaristă când pentru concepțiile poporaniste (norodniciste) antițariste a fost întemnițat în închisorile din Siberia.

După evenimentele din anii 1916-1918, național – liberalii au încercat să-l îndepărteze de viața politică pe C. Stere pentru rămânerea la București. În anii primului război mondial, Stere „grupează în jurul său fruntații basarabeni: Pan Halipa, Ion Codreanu, Constantin Leancă, Grigore Cazacliu, Gheorghe Lupașcu ș.a.” [14, p. XXXII].

Decesul marelui patriot român din Basarabia, C. Stere la 26 iunie 1936 i-a mobilizat pe oamenii politici din România și Basarabia aflați la București Pan Halipa, C. Leancă, Al Măță, Cotic Popescu, D. Scobioală, Șt. Pirogan și alții, care l-au petrecut în ultimul drum pe titanul Basarabiei și României Mari. Stere și-a scris ultima dorință adresată către prieteni: „Rog fără discursuri la incinerare și fără necroloage sau panghirice în presă. Salutări tuturor” [14, XXXVIII].

În anul 1940 în urma semnării la 23 august 1939 a tratatului Molotov-Ribentrop Uniunea Sovietică a răpit României în 1940 un teritoriu de 50 762 km² cu cca 3 915 000 locuitori, din care Basarabia cu un teritoriu de 44 422 km² și peste 3 mln de locuitori.

În scurt timp după ocuparea Basarabiei s-a început procesul de dezmembrare a acestui teritoriu, sovietizare și comunizare. Anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța, a generat consecințe dramatice pentru populația acestor teritorii. Astfel, de la 28 iunie până la 4 iulie 1940 în județele Cernăuți, Chișinău și Bălți au fost arestate 1 122 persoane, majoritatea fiind funcționari, ingineri, medici, învățători etc. [1, p. 220].

La 13 iunie 1941 din Basarabia au fost deportate circa 5000 de familii: „Numai în luna august din județul din sudul Basarabiei au fost trimiși la muncă forțată în întreprinderile îndepărtate ale URSS 53 356 tineri, iar în anii 1944-1949 alte 80 de mii de tineri” [1, p. 220].

Vadim Pirogan în mărturiile sale „Cu gândul la tine, Basarabia mea” a accentuat despre cele întâmplate: „Mulți intelectuali dintre acei care făcuseră unirea Basarabiei cu România, au rămas aici, nu s-au dus în Tară. Au rămas și Calistru, și Cattely, și Leancă și mulți alții, care nu s-au putut despărți de mormintele strămoșilor ” [12, p. 48]. În atmosfera primelor zile de ocupație sovietică mai existau oameni care, poate din naivitate, sau necunoașterea regimului stalinist sperau la viață, democrație chiar și sub ocupație. V. Pirogan descrie din casa părintească: „- Ce facem Ștefane? Îl întreba Costache pe tata în patruzeci. Plecăm sau nu? – Unde să plecăm? Aici ne-am născut, aici am trăit, am viețuit cu toate neamurile în pace, pe nimeni n-am obijduit. De ce să ne urască rușii, de ce să-și bată joc de noi?” [13, p. 256].

Prin efortul cercetătorului Mihai Tașcă, jurist de profesie SIS-ul a fost nevoit să permită accesul la dosarele secrete. Astfel, au fost scoase în vileag crimele sovietice din anii 1940-1952. În arhiva SIS-ului a fost găsit și Dosarul patriotului basarabean român C. Leancă.

Prin decretul președintelui Republicii Moldova din 14 ianuarie 2010 s-a adoptat un act privind constituirea comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar în R.M, publicat în Monitorul Oficial di 19 ianuarie 2010.

Igor Cașu scrie: „Ca membru al Comisiei pentru studierea comunismului am descoperit dosarul lui Constantin Ion Leancă în depozitul special al Serviciului de Informații și Securitate (alias KGB). Din acest dosar reiese că C. Leancă este arestat de NKVD din RSS Ucraineană la 16 iulie 1940 care în primele săptămâni avea jurisdicție asupra teritoriului ocupat” [3]. V. Pirogan scrie despre această acțiune a NKVD-ului: „Au venit după el în casa unde trăia, peste vreo zece zile, la ceas de noapte, înfricoșând familia Pirogan ... știau ei bine cine a făcut Unirea României”.

După arest este închis în închisoarea din Chișinău, unde a stat mai mult de șase luni „fiind aproape în fiecare zi chinuit și bătut” [13, p. 256]. L-au chinuit pe C. Leancă împreună cu alți patrioți arestați. Acolo, în pușcăria din Chișinău, îi puneau față în față când cu Secară**, când cu Calistru***, când cu Cattely**** ori cu Măță***** [13, p. 256].

În dosarul lui C. Leancă i se încredințează că era apropiat cu primarul de Bălți, Ștefan Pirogan (tatăl lui Vadim Pirogan), a fost învinuit de românofilie, de participare activă la actul Unirii, de trădare de patrie și de activitate subversivă împotriva Uniunii Sovietice. Este condamnat conform articolului 58-13, la 8 ani de închisoare. Leancă a fost judecat de Consfătuirea specială a NKVD (Osoboe sovescianie) – organ extraordinar, ca și „troicele”, compus din 4 persoane [3]. Înainte de transferare la locul de detenție în Rusia C. Leancă a trimis acasă un răvaș: „Dragii mei, nu mă așteptați că n-o să pot să mă întorc”.

A murit pe 18 aprilie 1942 la stația de cale ferată Suhobezvodnaia, lângă orașul Gorki. S-a stins din viață la vârsta de 49 de ani. Destinul lui Ștefan Pirogan din orașul Bălți a fost asemenea soartei lui Constantin Leancă.

În „Timpuri și oameni”, a treia carte din trilogia scrisă de fostul deținut politic Vadim Pirogan, exilat în Siberia în anii 1941-1946 scrie despre ultimul cuvânt al lui Ștefan Pirogan: „Nu sunt vinovat ...”. În memoriile sale V. Pirogan subliniază: „Sunt ani de când s-au deschis dosarele KGB-ului. M-am dus și eu și mi-am cerut dosarul. Mi l-au dat. Am rugat mai apoi să

mi se dea și dosarul tatei și a lui Constantin Leancă, deputat în Parlamentul României în perioada anilor 1920-1940. Mi le-au dat” [13, p. 87].

Vadim Pirogan***** a copiat cele trei dosare, adică a lui Ștefan Pirogan – tatăl său, a lui C. Leancă și personal al său. Dau citire unei părți din acest document de arhivă: „Din dosarul tatălui meu Ștefan Pirogan, nr. 13258, început 13 iunie – terminat 7 aprilie 1942. Ștefan Pirogan, născut în 1893, fost primar al orașului Bălți, locuiește str. P. Halippa, nr. 10. Membrul activ al Partidului Țărănist 1924-1937. Ales primar de 3 ori: 1924-1927, 1928-1931, 1932-1934. Are dispoziții antisovietice, nu e mulțumit de conducerea partidului și a republicii, vrea să plece în România ...Trebuie arestat, iar familia deportată.

Împuterniciții sergent Glușcov, șeful secției județiene NKVD.

Locotenent al securității de stat Rjavschi”.

Ștefan Pirogan primar la Bălți, 1923-1934, a fost arestat la 13 iunie 1941, moare în lagărul sovietic Ivdeli în anul 1944.

Mai târziu represiunile asupra familiei Leancă au continuat. În anul 1945 a fost arestat soțul Mariei, Fiodor Melinte (poreclit Zaharia) din Cuhnești și condamnat la 15 ani de muncă silnică. Mariei i-a fost interzis să locuiască în sat, fiind trimisă la Hâjdieni, iar în anul 1949 a fost deportată în regiunea Curgan. După moartea lui Stalin a revenit la baștină în 1954 [8].

Un alt destin a avut nepotul lui Leancă, Mihai. M. Leancă a fost arestat și judecat pentru refuz de a presta „postavca” la 15 ani privațiune de libertate. În anul 1948 a fost grațiat, dar mai apoi a fost deportat în Extremul Orient. A urmat niște cursuri de contabilitate la Habarovsk, apoi a revenit la baștină.

La 9 iulie 2000 sătenii din Cuhnești-Movileni au comemorat eroul și marele patriot al neamului românesc, fostul președinte al Adunării Zemstvei de Bălți, care la 3 martie 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România, deputat în Parlamentul României de 7 ori în anii 1919-1940. În locul unde a fost casa bătrânească, pe strada lui Leancă, a fost dezvelită o placă comemorativă „Constantin Leancă”. Inițiativa ia revenit primarului comunei Cuhnești, Ion Bețișor, și strănepotului lui Constantin Leancă, Anatolie Corj din Movileni. Consiliul local al comunei Cuhnești a decis de a acorda numele lui Constantin Leancă unei străzi din satul Movileni, iar sătenii și rudele lui au instalat o placă comemorativă.

Vasile Leancă la 1949 a fost inclus în lista persoanelor ce urmau a fi deportate din cauza că la început a refuzat să intre în colhoz, însă o întâmplare i-a salvat destinul [8]. În acel an la el acasă a găzduit un împuternicit de la raion, care l-a scos din lista neagră.

Numele lui Costache Leancă, Președinte al Zemstvei de Bălți, care la 3 martie a votat Unirea Basarabiei cu România va rămâne ca un act de curaj și de patriotism nu numai pentru satul Movileni (comuna Cuhnești), dar și pentru întreg neamul românesc din Basarabia și România. Acest erou împreună cu întreaga generație a Unirii au căzut jertfă a totalitarismului sovietic și comunismului.

Cu un îndemn ași spune că cunoaștem compatrioții, care în momentele cruciale au dat dovadă de demnitate și curaj, de dragoste de Neam și Țară.

* Liuba Moroșanu, născută în anul 1918 în familia Mariei Leancă, care după căsătorie a devenit Moroșanu. Tatăl lui Leancă - Ion, avea un frate: Fiodor (acesta fiind tatăl Mariei Leancă (Moroșanu))

** Secară Nicolae, născut la 9 mai 1894 în s. Rudi, jud. Soroca. Este ales deputat în Sfatul Țării din partea Congresului Militar Moldovenesc, la 27 martie 1918 a votat

Unirea Basarabiei cu România, membru al Partidului soc.-rev. (eserilor). Este arestat în 1940 de NKVD și închis în închisoarea din Chișinău. La 24 februarie 1942 moare în Gulagul din Penza.

*** Dumitru Calistru, membru al Zemstvei din Bălți, la 3 martie 1918 votează Unirea Basarabiei cu România. Este arestat în 1940 și întemnițat în închisoarea din Chișinău.

**** Catelli Emanoil, născut în 1883, în comuna Zgârdești, jud. Bălți. 1917 – martie este ales Președintele Partidului Progresist. În 1918 a luat parte la Conferința de pace de la București, împreună cu Ion Inuleț și Daniel Ciugureanu. Este membru al guvernului Republicii Moldovenești, director general (ministru) Trebilor Pământului (Agriculturii). În 1940 este arestat și închis la închisoarea din Chișinău. A fost deportat și a murit în lagărul corecționar din Sverdlovsc.

Este decorat cu ordinele: sf. Vladimir (rusesc), Steaua României, Coroana României, Regele Ferdinand I.

Sursa: Alexandru Chiriac, Membrii Sfatului Țării 1917-1918. Dicționar, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001, p. 61-63.

***** „Ca vicepreședinte al Asociației Pro Basarabia și Bucovina la Chișinău și președinte al Asociației victimelor regimului comunisc și a veteranilor de război ai Armatei Române din R. Moldova.... Nu pot să nu citez cuvintele G. Trifan: „Să-i cinstim memoria, punând umărul la susținerea cauzei sale, poate chiar declarând-o de interes național””. Din Curriculum Vitae: Vadim Pirogan s-a născut în or. Bălți, România, în 28 iunie 1924. Tatăl, Ștefan, băștinaș din s. Rădoaia, jud. Bălți, a participat la primul război mondial în armata țarului rus, la Odesa, unde a luat parte activă la evenimentele Unirii din 1917-1918. În 1924 a fost ales primar la Bălți, post pe care l-a ocupat de două ori până în 1934. A fost prieten bun cu Anton Crihan, Moș Ion Codreanu, Constantin Stere, Gheorghe Iunian, Costache Leancă, Pan Halippa, Ion Pelivan, Emanuil Catelli ... A fost în partidul Țărănist-Radical cu Constantin Stere și Gh. Iunian. V. Pirogan a fost arestat la 25 iunie 1941 de NKVD ca spion român. A stat 5 ani în lagărul cu regim aspru Taișet-Bratsk (Irkutsk). În 1958 este reabilitat. În anul 1989 revine la Chișinău și ia parte la mișcarea de renaștere națională. A decedat la Chișinău la 16 ianuarie 2007. Este înmormântat la cimitirul sf. Lazăr.

- Sursa: Galina Trifan, In Memoriam. La despărțire de Vadim Pirogan//Destin românesc, 2007, p.337.

BIBLIOGRAFIE

1. AGRIGOROAIE I., Basarabia în acte diplomatice: 1711-1947, Iași: Casa Editorială, Demiurg, 2012.
2. ALEXANDRESCU Ion, BULAI Ion, MAMINA Ion, SCURTU Ioan, Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994), Media Print, București, 1995.
3. CAȘU IG., Constantin Leancă. Președintele Zemstvei Bălți, deputat în Parlamentul României.- istoria. md.
4. CIOBANU Ș., Unirea Basarabiei. Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918. Ch.: Universitas, 1993.
5. COADA L., Zemstva Basarabiei. Aspecte istorico-juridice, Ch. Pontos, 2009.
6. COLESNIC Iu., Generația Unirii, Chișinău, Ed. Fundația Culturală Română, 2004.

7. CONSTANTIN I., NEGREI I., NEGRU GH., PELIVAN I. – Părinte al mișcării naționale din Basarabia.
8. Costache LEANCĂ – cumpenele vieții. Consiliul raional Glodeni. 21.VIII.2015. Pagina oficială a Consiliului Raional. glodeni.md
9. Eroii neamului. Wordpress.com (2009/01/18) costache-leanca-patriot-român-din-bălți/ extras din cartea lui Petru Bunacalea și Andrei Calcea „Osândiți de nemurire”, ianuarie, 2009 în „Majodahonda”.
10. GHIBU O. Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918): Amintiri, Ch. Universitas, 1992, 636 p.
11. Localitățile Republicii Moldova: Itinerar documentar publicistic-ilustrat, 2008, vol.VIII.668 p.
12. PIROGAN V. Ș. Cu gândul la tine, Basarabia mea, Ch. 1995.
13. PIROGAN V. Ș. Timpuri și oameni, Ch., 2001.
14. STERE C. Documentări politice/Constantin Stere, Ch., Muzeum, București, Muzeum, Fundația Culturală Română, 2002 -638 p.

**PERSPECTIVA INTERCULTURALĂ ÎN PROMOVAREA VALORILOR
NAȚIONALE ȘI UNIVERSALE ÎN CADRUL DISCIPLINEI ISTORIA ROMÂNILOR
ȘI UNIVERSALĂ**

**THE INTERCULTURAL PERSPECTIVE IN PROMOTING NATIONAL AND
UNIVERSAL VALUES WITHIN THE DISCIPLINE HISTORY OF ROMANIANS AND
UNIVERSAL**

*Angela Lisnic, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Angela Lisnic, PhD, associate professor,
„Ion Creangă” SPU from Chisinau
ORCID: 0000-0002-1975-0413*

CZU: 94(478+100):37.01

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p124-130

Abstract

Fenomenul globalizării care tot mai mult se manifestă în existența umană impune necesitatea examinării problemelor și subiectelor ce afectează grupe și spații ale existenței umane. În prezentul studiu se examinează valorile naționale și universale. Motivul cercetării este condiționat de implicare subiectului dat în discursul didactic. În cercetare se abordează tendințele și perspectivele teoretico-metodologice privind conținutul clasificarea și formele valorilor cultural naționale și universale. În studiu se propun recomandări metodice privind forme și modele de aplicare didactică în vederea formării valorilor în demersul didactic contemporan.

Cuvinte-cheie: valori naționale, valori universale, interculturalitate, disciplina Istoria românilor și universală

Preambul sau motiv de cercetare

În contextul intelectual actual are loc restructurarea radicală a științei istorice. Compararea aspectelor cheie a imaginilor lumii, caracteristice diferitor sisteme de valori și conținut cât și al idealurilor culturale din diferite societăți și civilizații istorice este una dintre problemele centrale ale științei istorice moderne. Noua direcție de studiu a cercetărilor cultural istorice, din a doua jumătate a secolului XX, a dus la dezvoltarea intensivă a diverselor aspecte probleme ce țin de „locuri ale memoriei” și de „mitologie istorică”. Totodată această